

מסע של אלף מילין

התיאור השלול ביותר בתורה כולה לזקנה ופטירה נמצא בפרשתנו: "וְאֶבְרָהָם זָקֵן בָּא בְּיָמָיו, וְה' בֵּרַךְ אֶת אֲבְרָהָם בְּכָל" (בראשית כד, א); "וַיִּגְוַע וַיָּמָת אֲבְרָהָם בְּשֵׁיבָה טוֹבָה, זָקֵן וְשָׂבֵעַ, וַיֵּאָסֶף אֶל עַמּוּיו" (כה, ח).

לא רק אברהם זכה בשלווה כזו. על פי רש"י, גם שרה. הפסוק הפותח את פרשתנו, "וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵי שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה" (כג, א), מעורר תהייה: לשם מה חוזרות בסופו המילים "שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה", שאינן מוסיפות על האמור לפנין? רש"י מסביר שהתוספת הזו מתייחסת לא לכמות של שנות חיי שרה, אלא לאיכותן: "שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה – כולן שווין לטובה".

אנו קוראים זאת ומשתוממים. האומנם? אברהם ושרה נצטוו בידי ה' לעזוב את כל המוכר להם, ארץ ומולדת ובית-אב, וללכת אל ארץ לא נודעת. זמן לא רב אחרי שהגיעו נאלצו לעזוב בשל רעב. פעמיים היו חיי אברהם בסכנה, כאשר בהיותו בגלות, פעם במצרים ופעם בגרר, פחד פן יהרוג אותו השליט המקומי כדי לקחת את אשתו להרמון. שרה נאלצה לומר שהיא אחותו של אברהם, וכבודה חולל בהילקחה אל בתי זרים. והייתה, כמובן, ההמתנה רבת השנים לפרי-בטן, שהכאיבה ככל כפליים בשל

שיג ושיח - הרב יונתן זקס

הציפייה הנכזבת להתגשמותה של ברכת ה', שניתנה להם שוב ושוב, כי זרעם ירבה ככוכבי השמיים וכעפר הארץ. סיומה החלקי של המתנה זו, בהולדת ישמעאל להגר שפחת שרה. היחסים בין האמה וגבירתה הידרדרו עד כדי דרישה מצד שרה לגרש את הגר ואת בנה. דאבון לב היה, בדרך זו או אחרת, מנת חלקם של כל ארבעת המעורבים. ייסורים חדשים באו על אברהם בעקדת יצחק. אברהם עמד בפני אובדן האדם היקר לו ביותר, הילד שהוא חיכה לו שנים על גבי שנים. אי אפשר לומר שאברהם ושרה נהנו מחיי שלווה ונחת. חיייהם היו רצופים ניסיונות, ואמונתם הועמדה במבחנים חוזרים ונשנים. איך יכול רש"י לומר שכל שנות חייה של שרה היו שוות לטובה? ואיך יכולה התורה לומר שה' בירך את אברהם בכול?

התשובה נמצאת בגוף הפרשה, והיא מפתיעה מאוד. שבע פעמים הובטחה לאברהם הארץ. למשל, כאן: "שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָתָּה שָׂם צְפִנָּה וְנִגְבָּה וְקָדְמָה וַיְמַה, כִּי אֵת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָתָּה רָאִה לְךָ אֶתְנַנֶּה וּלְזַרְעֶךָ עַד עוֹלָם... קוּם הַתְּהַלֵּךְ בְּאָרֶץ לְאַרְכָּה וּלְרַחֲבָה כִּי לְךָ אֶתְנַנֶּה" (יג, יד-יז). ובכל זאת, כאשר שרה נפטרה לא רק שהארץ לא הייתה שייכת לאברהם, אפילו פיסת קרקע לקבור את אשתו לא הייתה ברשותו, והוא נאלץ להתחנן בפני תושבים חתים שיתירו לו לקנות שדה קטן עם מערה במחיר מופקע, ארבע מאות שקלי כסף. כמה רחוק מצב זה מן ההבטחה לקבל את "כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָתָּה רָאִה"!

וצאצאים – הללו הובטחו לאברהם ארבע פעמים לפני שיצחק נולד. "וַאֲעִשְׂךָ לְגוֹי גָדוֹל וְאֶבְרָכְךָ וְאֶגְדָּלְךָ שְׁמֶךָ וְהָיָה בְּרָכָה" (יב, ב); "וְשִׁמְתִי אֶת זַרְעֶךָ כְּעֶפְרַת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִם יִכָּל אִישׁ לְמָנוֹת אֶת עֶפְרַת הָאָרֶץ גַּם זַרְעֶךָ יִמָּנֶה" (יג, טז); "הִבְטַתְּ נָא הַשְּׂמִימָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם תּוּכַל לְסַפֵּר אֹתָם... כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ"

(כב, יז); "וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמֶךָ אֲבָרָם וְהָיָה שְׁמֶךָ אֲבָרָהם כִּי אֲב הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְתִּיךָ" (יז, ה). כה ארכה ההמתנה שלו ושל שרה לילד, שכאשר אמר להם ה' שזה עומד לקרות שניהם צחקו: "וַיִּפֹּל אֲבָרָהם עַל פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ, הֲלֹבֵן מֵאָה שָׁנָה יוֹלֵד?" (יז, יז); "וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לְאִמָּהּ, אַחֲרֵי כִלְתֵי הָיְתָה לִי עֲדָנָה?" (יח, יב). (אמנם, חז"ל הבחינו בין שני הצחוקים הללו, ואמרו שאברהם צחק בשמחה ושרה צחקה באי-אמון).

הנה כי כן, בשתי ההבטחות הגדולות לאברהם ושרה, הבטחת הארץ והבטחת הזרע, המציאות הודחלה הרחק מאחורי הציפיות המתבקשות. אלא שזוהי בדיוק המשמעות, זהו בדיוק המסר, של פרשת חיי שרה. בפרשה הזו, אברהם עושה שני דברים: הוא קונה את חלקת הקרקע הראשונה שלו בארץ כנען, והוא מארגן את נישואי יצחק. שדה קטן אחד די היה בו בעיני התורה להצדיק את האמירה "וְהָיָה בְרַךְ אֶת אֲבָרָהם בְּכָל". ילד אחד, יצחק, שהספיק להוליד את תאומיו יעקב ועשו עוד בחיי אברהם, מספיק מבחינתה של התורה כדי לומר שאברהם מת "בְּשֵׁיבָה טוֹבָה, זָקֵן וְשָׁבַע".

החכם הסיני לְאוֹ-צוּ ידוע במימרתו כי גם מסע של אלף מילין מתחיל בצעד אחד. על זאת מוסיפה חכמת אבותינו, "לא עליך המלאכה לגמור – ולא אתה בן חורין להיבטל ממנה" (משנה, אבות ב, טז). ה' אמר על אברהם, "כִּי יַדְעֲתוּ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט, לְמַעַן הִבְיֵא ה' עַל אֲבָרָהם אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלֵיו" (בראשית יח, ט). משמעות הדבר ברורה. מי שהצליח להשפיע על ילדיו לחיות לאור הערכים שהוא עצמו חי לאורם, יכול להאמין שהם ימשיכו במסע שלו עד שלבסוף יגיעו אל היעד. אברהם לא צריך היה לראות את כל ארץ ישראל בידיים עבריות, ואת עם ישראל

הופך לעם עצום ורב. הוא צעד את הצעד הראשון. חלקה אחת, בן זקונים אחד. הוא התחיל את המלאכה, וידע שצאצאיו ימשיכו בה. הוא יכול היה למות בשלווה, שבע וברוך, משום שהאמין בה' והאמין שהבאים אחריו ישלימו את אשר התחיל לעשות. וכמוהו גם שרה.

לשים את מבטחנו בה', להאמין שיש סיבה וטעם לקורות אותנו, לדעת שאנחנו חלק מסיפור גדול, ולהאמין שאחרים ימשיכו את מה שהתחלנו – פירושו להגיע בחיינו לסיפוק נצחי ששום רוח רעה לא תמוטטו. לאברהם ושרה היו הביטחון, האמונה והידיעה הללו, ועל כן יכלו לעזוב את העולם בתחושה של מימוש.

המאורש אינו מי שהשיג כל מה שרצה או כל מה שהובטח לו. המאורש הוא פשוט מי שעשה את מה שנקרא לעשות, שצעד צעד ראשון והעביר את הלפיד לדור הבא. "צדיקים, אפילו במיתתם קרויים חיים" (ברכות יח ע"א), כי הם משאירים חותם חי בממשיכי דרכם. אברהם ושרה ראו את היעד, התחילו במסע, וטיפחו להם ממשיכים. די היה להם בכך – וגם אנו, לוואי ונזכה להתחיל ולהעמיד ממשיכים.